

Gezond & veilig werken in kleinschalige zorgvoorzieningen

dát maakt zorg beter

De Inspectie SZW¹ inspecteerde van maart 2011 tot en met februari 2012 zorgboerderijen en andere kleinschalige zorgvoorzieningen. De afgelopen jaren zijn er in Nederland veel kleinschalige initiatieven genomen waarbij opvang en zorg wordt geboden aan een nog steeds groeiende groep cliënten. De cliënten zijn vooral ouderen, mensen met een geestelijke of lichamelijke beperking of verslaafden, maar ook kinderen, jeugdigen en dak- en thuislozen. Vaak worden meerdere doelgroepen in één voorziening begeleid en wordt de zorg gefinancierd vanuit een persoonsgebonden budget. De Inspectie SZW is nagegaan of de werkgever heeft gezorgd voor een veilige en gezonde werkplek voor de medewerker. De medewerkers kunnen bij de verzorging en begeleiding van cliënten te maken krijgen met verschillende risico's, zoals fysieke belasting, agressie en geweld, brandveiligheid en biologische agentia (infecties). In zorgboerderijen kunnen ook de andere werkzaamheden risico's met zich mee brengen. Denk daarbij aan het werken met gevaarlijke machines en stoffen, het vallen van hoogte en het rijden met tractoren. Onderstaande feiten en cijfers geven een beeld van de manier waarop de kleinschalige zorgvoorzieningen in Nederland de arborisico's in kaart brengen en beheersen.

Arborisico's beheersen in kleinschalige zorgvoorzieningen: waar let de Inspectie SZW op?

- Zijn de risico's voor de werknemers goed in kaart gebracht?
- Worden gevaarlijke situaties zoveel mogelijk voorkomen of afgeschermd?
- Zijn medewerkers goed voorgelicht over risico's, gewenste werkwijze en noodzakelijke maatregelen voor henzelf?
- Zijn er voldoende hulpmiddelen om fysieke belasting te voorkomen?
- Zijn machines goed beveiligd en worden ze goed onderhouden?
- Is er gevaar voor vallen van hoogte, struikelen of uitglijden?
- Is er sprake van aanrijdgevaar door bijvoorbeeld trekkers of andere voertuigen?
- Zijn er voldoende persoonlijke beschermingsmiddelen en worden deze schoon gehouden?
- Wordt vaccinatie aangeboden en weet men wat te doen bij prik- krab- en bijtincidenten?
- Wordt er veilig gewerkt met gevaarlijke stoffen?

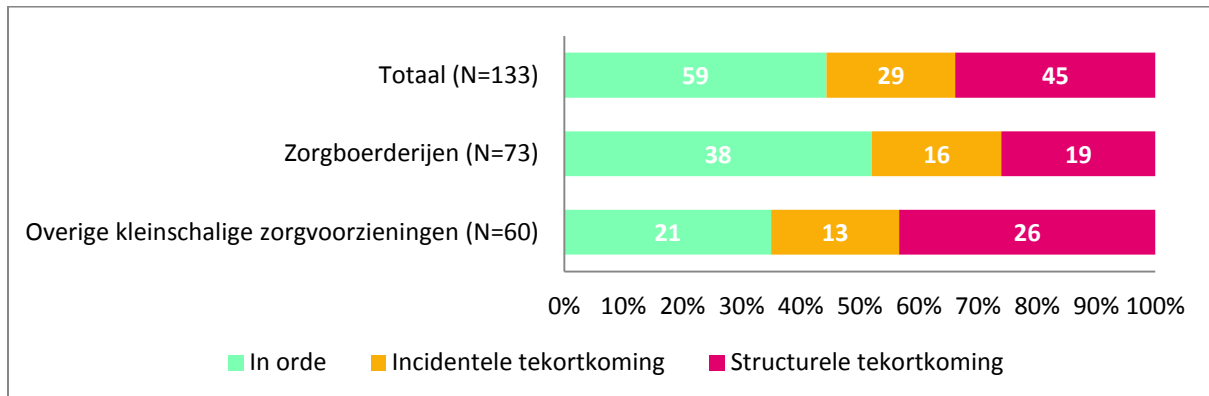
Inspectieresultaten algemeen

De Inspectie SZW inspecteerde 133 kleinschalige zorgvoorzieningen. Het betrof 73 zorgboerderijen en 60 andere kleinschalige zorgvoorzieningen. In totaal hadden 59 instellingen voldoende aandacht voor de arbeidsomstandigheden van de medewerkers. Bij 74 instellingen zijn in totaal 147 overtredingen geconstateerd. Van deze instellingen zijn er 29 goed op weg, de geconstateerde overtredingen waren daar voornamelijk van incidentele aard. De Inspectie SZW gaat ervan uit dat de instellingen op basis van de gemaakte afspraken 'de puntjes op de i' gaan zetten. Bij 45 instellingen stelde de

¹ Op 1 januari 2012 is de Inspectie SZW van start gegaan. De Inspectie SZW voegt de organisaties en activiteiten van de Arbeidsinspectie, de Inspectie Werk en Inkomen en de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst samen. Voor meer informatie zie www.inspectieszw.nl

Inspectie SZW meer structurele tekortkomingen vast. Deze instellingen kregen een waarschuwing of eis en zijn opnieuw gecontroleerd. In grafiek 1 staat de verdeling van de resultaten naar zorgboerderijen en andere kleinschalige zorgvoorzieningen.

Grafiek 1 Handhaving per soort instelling

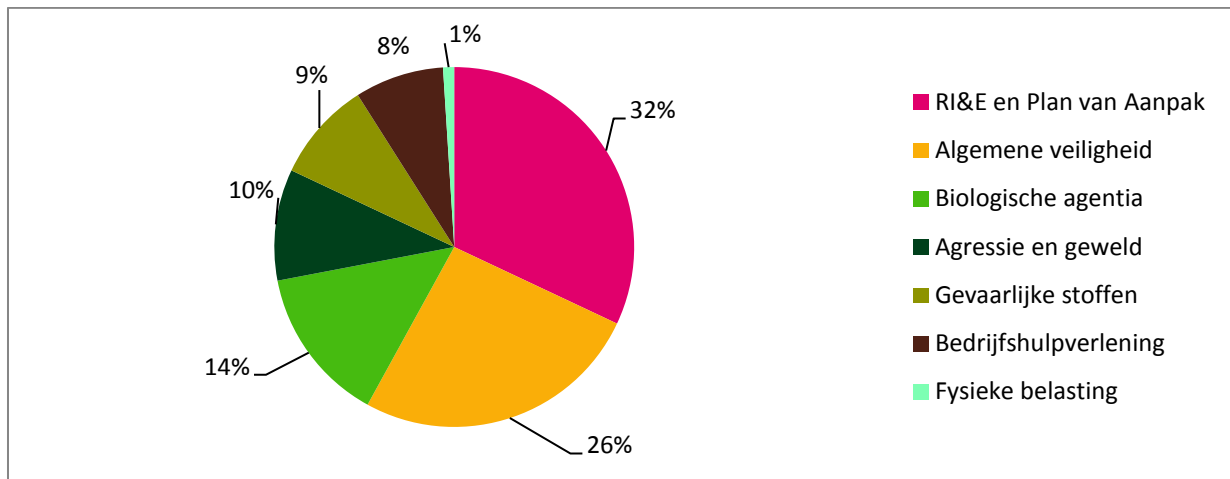
De zorgboerderijen lieten een positiever beeld zien dan de andere kleinschalige zorginstellingen. Er waren 38 zorgboerderijen in orde en bij 35 zorgboerderijen zijn in totaal 58 overtredingen geconstateerd. Bij de andere kleinschalige instellingen waren er slechts 21 instellingen in orde en zijn bij 39 kleinschalige instellingen in totaal 89 overtredingen geconstateerd.

Van de bezochte instellingen waren 97 instellingen aangesloten bij een brancheorganisatie, waarvan 53 bij de Federatie Landbouw en Zorg. De instellingen die aangesloten waren bij een brancheorganisatie waren vaker in orde dan die niet aangesloten waren. Bij de 73 geïnspecteerde zorgboerderijen was ongeveer de helft in orde. Van de 53 zorgboerderijen die lid waren van de Federatie Landbouw en Zorg was 60% in orde. Bij de 60 andere kleinschalige zorgvoorzieningen was een derde in orde.

Aard van de overtredingen

Uit de inspecties komt naar voren dat bij één derde van de kleinschalige zorgvoorzieningen een actuele risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) ontbreekt, waardoor de risico's nog onvoldoende in beeld zijn gebracht. Ook was er meer aandacht nodig voor biologische agentia, agressie en bedrijfshulpverlening. De meeste overtredingen bij de zorgboerderijen hadden te maken met onveilige machines, waar medewerkers en cliënten mee in aanraking konden komen. Verder was er meer aandacht nodig voor een veilige inrichting van de arbeidsplaats.

Grafiek 2 Aard van de overtredingen

RI&E en plan van aanpak

De werkgever moet inventariseren welke arborisico's voorkomen en welke maatregelen hij neemt om de medewerkers voldoende te beschermen. Bij ongeveer één derde van de instellingen was de RI&E onvolledig of niet meer actueel. De meeste zorgboeren maakten gebruik van de RI&E van de Federatie Landbouw en Zorg. Belangrijk aandachtspunt is hoe medewerkers zich op de hoogte kunnen stellen van de risico's die zij lopen bij de begeleiding van cliënten.

Algemene veiligheid

Zowel zorgboerderijen (43) als andere kleinschalige zorgvoorzieningen (14) hadden gevaarlijke machines op hun terrein. De meeste hadden voldoende maatregelen getroffen om te voorkomen dat onbevoegden toegang hadden tot de gevaarlijke machines. Bij 37 instellingen werkten de werknemers ook daadwerkelijk met de gevaarlijke machines. Bij 20 instellingen was onvoldoende aandacht voor de noodzakelijke beveiligingen van de machines, de opstelling ervan en het onderhoud en de keuring, de werkinstructies en de veiligheidssignalering. Er was over het algemeen voldoende aandacht voor een veilige inrichting van de arbeidsplaats. Bij 8 instellingen moesten hekken en leuningen aangebracht worden om te voorkomen dat mensen naar beneden kunnen vallen.

Biologische agentia

Van alle instellingen gaven 75 instellingen aan dat biologische agentia een risico is. Bij de zorgboerderijen wordt dan vooral gedacht aan Q koorts, tetanus en endotoxinen. Bij de andere zorgvoorzieningen wordt dan vooral gedacht aan hepatitis (A, B of C), HIV en TBC. De uitgevoerde RI&E is daarmee leidend voor de herkenning van mogelijke infectiebronnen. Vooral de zorgboerderijen moeten meer aandacht geven aan de infecties die bepaalde cliëntpopulaties met zich mee kunnen brengen, zoals bijvoorbeeld hepatitis of HIV bij de opvang van verslaafden. Verder moeten zij de medewerkers goed voorlichten over de risico's en maatregelen als vaccinatie, deskundige beoordeling na een incident en gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen.

Agressie en geweld

In 60 instellingen komt agressie weleens voor en 54 instellingen hadden een beleid agressie en geweld. Bij nadere beschouwing bleek dat dit beleid niet altijd de noodzakelijke elementen bevatte. De belangrijkste tekortkoming is de inventarisatie van de risico's, op basis daarvan moeten de instellingen een inschatting maken waar en wanneer agressie voor kan komen en welke maatregelen ze moeten treffen om de medewerkers voldoende te beschermen. Vooral de organisatorische en gebouwtechnische

maatregelen en de alarmprocedure waren ontbrekende elementen. Ook vindt er nog onvoldoende evaluatie plaats.

Gevaarlijke stoffen

In 28 instellingen wordt er door medewerkers gewerkt met gevaarlijke stoffen. Van deze instellingen hadden 18 hier onvoldoende aandacht voor. Zij hadden de risico's onvoldoende in kaart gebracht in de RI&E. Werknemers moeten beter worden voorgelicht over de gevaren van blootstelling en het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen.

Bedrijfshulpverlening (BHV)

In 14 instellingen was onvoldoende aandacht voor de BHV. Zij moeten aan de slag om een plan op te stellen, waarin de BHV-organisatie wordt gebaseerd op de risico's die er zijn. Ook moeten ze zorgen voor voldoende opgeleide BHV-ers. Slechts de helft van de instellingen oefent jaarlijks de ontruiming en iets meer dan de helft verzorgt herhalingstrainingen.

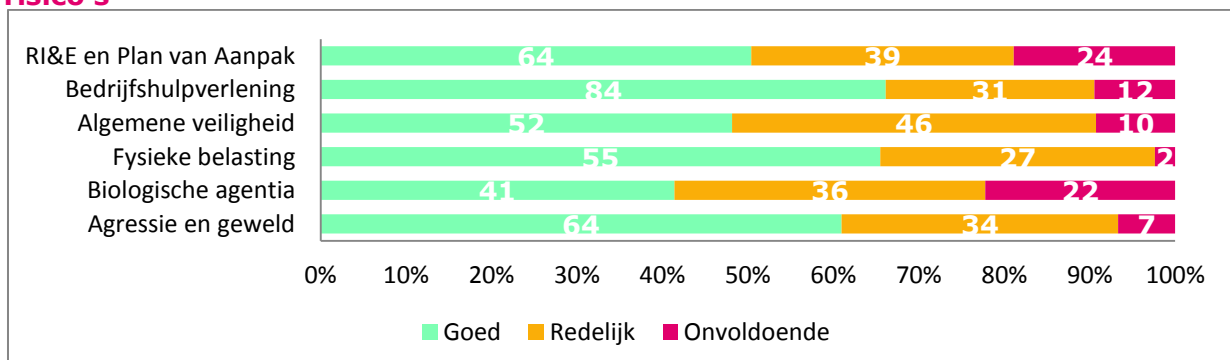
Fysieke belasting

Fysieke belasting is niet in kaart gebracht in de RI&E omdat het in de standaard RI&E van de Federatie Landbouw en Zorg ontbreekt. In 6 zorgboerderijen en 31 andere kleinschalige zorgvoorzieningen hadden de cliënten hulp nodig bij hun persoonlijke verzorging. Het gaat dan om het wassen en douchen van cliënten, aantrekken van steunkousen en transfers in en uit bed. Over het algemeen zijn hiervoor hulpmiddelen aanwezig en waren de werknemers voldoende voorgelicht. Een ander zorgpunt is duwen en trekken van zware lasten over niet egale vloeren bij 4 zorgboerderijen en 8 andere kleinschalige zorgvoorzieningen.

Totaaloordeel inspecteurs

Naast het signaleren van overtredingen hebben de inspecteurs ook een oordeel gegeven over de mate van implementatie van de maatregelen voor de belangrijkste risico's in de kleinschalige zorginstellingen. In grafiek 3 wordt het oordeel van inspecteurs weergegeven. Het gaat om de ervaring van de inspecteurs op de werkvloer. Een instelling scoort 'goed' als er voldoende maatregelen zijn ingevoerd om het risico te beheersen, de bevraagde medewerkers weten hoe de onderdelen vertaald zijn naar hun specifieke situatie en weten hoe ze moeten handelen. De instellingen scoren 'redelijk' als de maatregelen nog niet helemaal zijn ingevoerd op de werkvloer: 'de puntjes moeten nog op de i'. Een 'onvoldoende' scoren instellingen als er voor de beheersing van het risico structureel meer aandacht nodig is of dat de maatregelen nog moeten worden ingevoerd of gebruikt. Bij de zorgboerderijen is er over het algemeen sprake van een redelijke tot goede beheersing van de risico's. Bij andere instellingen beheersen 10-20% van de instellingen één of meerdere risico's onvoldoende. Men moet daar vooral aan de slag met de RI&E, veiligheid, biologische agentia en bedrijfshulpverlening.

Grafiek 3 Oordeel inspecteur over implementatie van maatregelen voor de risico's

Conclusies en vervolgacties

Twee derde van de kleinschalige zorgvoorzieningen beschermen hun medewerkers redelijk tot goed tegen arborisico's. Bij één derde van instellingen zijn structurele overtredingen geconstateerd. De zorgboerderijen die aangesloten zijn bij een brancheorganisatie doen het over het algemeen beter dan degene die niet aangesloten zijn. Vooral de leden van Federatie Landbouw en Zorg doen het over het algemeen redelijk tot goed. Wel ontbreekt bij hen vaak een goede inventarisatie van meer cliëntgebonden risico's en moet men meer letten op het veilig werken met machines. Voor de andere kleinschalige zorgvoorzieningen geldt dat ze de risico's beter in kaart moeten brengen en vooral aandacht moeten schenken aan machineveiligheid, BHV en biologische agentia.

De resultaten van de inspecties zijn besproken met de Federatie Landbouw en Zorg en de NEVEP. Zij zullen de resultaten onder de aandacht van hun leden brengen. De Federatie Landbouw en Zorg is voornemens om de RI&E aan te passen voor de cliëntgebonden risico's. De NEVEP overweegt om de RI&E aan te passen voor de leden zodat deze toegesneden is op de risico's waarmee de werknemers in kleinschalige instellingen te maken hebben.

Vanaf 2014 zal de Inspectie SZW opnieuw inspecties uitvoeren bij zorginstellingen. Daar wordt aandacht besteed aan BHV, fysieke belasting en biologische agentia. In het project zal ook een beperkt aantal kleinschalige instellingen worden opgenomen. Daarbij is het belangrijk om na te gaan of er veilig gewerkt wordt met gevaarlijke machines. Een grootschalig project wordt, gezien de resultaten niet noodzakelijk geacht. De resultaten van de Inspectie SZW en de Inspectie voor de Gezondheidszorg zullen tegen elkaar worden afgezet om eventuele achterblijvers te kunnen selecteren. De instellingen moeten dus snel aan de slag om de belangrijkste verbeterpunten op orde te brengen.

- **Zorg ervoor dat de risico-inventarisatie is uitgevoerd en een plan van aanpak is opgesteld.** De Federatie Landbouw en Zorg heeft een goede RI&E, maar deze moet wel aangevuld worden met een inventarisatie van cliëntgebonden risico's voor biologische agentia en fysieke belasting. Ook voor kleinschalige zorginstellingen is een RI&E voorhanden via de brancheorganisaties.
- **Zorg ervoor dat de medewerkers goed voorgelicht worden over de risico's en de maatregelen.**
- **Besteed aandacht aan het veilig werken met gevaarlijke machines.** Zorg ervoor dat medewerkers en cliënten niet ongewild bij gevaarlijke machines in de buurt kunnen komen. Als er door medewerkers of cliënten gewerkt wordt met gevaarlijke machines mag dat alleen als de beveiligingen aanwezig zijn, de machine goed wordt onderhouden en deze, als het nodig is, wordt gekeurd. Medewerkers moeten goed worden geïnstrueerd en de veiligheidssignalering moet worden aangebracht.
- **Hou regelmatig een ontruimingsoefening.** Breng in kaart waar er zich problemen voor kunnen doen bij een brand en op welke wijze de medewerkers en cliënten in veiligheid gebracht kunnen worden. Oefen in de praktijk en ga na of iedereen binnen 4 minuten in veiligheid gebracht kan worden.
- **Maak de informatie uit de arbocatalogi van de verschillende zorgsectoren geschikt voor toepassing in zorgboerderijen en andere kleinschalige zorgvoorzieningen.** De arbocatalogus agrarische en groene sectoren besteedt geen aandacht aan de cliëntgebonden risico's (biologische agentia, fysieke belasting en bedrijfshulpverlening). Kleinschalige zorgvoorzieningen moeten maatregelen toepassen uit de arbocatalogus voor hun doelgroep(en). Het zou beter zijn om de risico's in één specifieke arbocatalogus onder te brengen, die toegesneden is op de zorgboerderijen en/of andere kleinschalige zorgvoorzieningen.

Gezond & veilig werken in kleinschalige zorgvoorzieningen **Dat maakt zorg beter**

Deze factsheet is een uitgave van:

Inspectie SZW

De Inspectie SZW maakt deel uit van het
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Projectnummers A1031

Projectleiders

A. Hertogh en B. Nouwens

Projectsecretaris

Y. Stoker

Vijfkeerblauw | SSS-000000

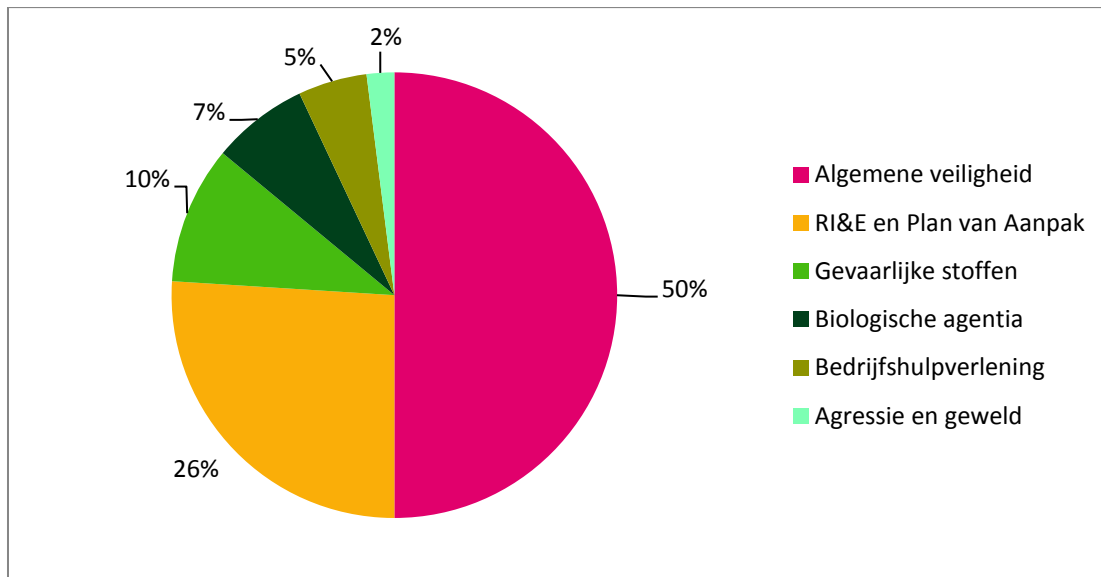
©Rijksoverheid | Juni 2013

Veilig & gezond werken

Zorgboerderijen

De Inspectie SZW heeft bij 70 zorgboerderijen geïnspecteerd op de onderwerpen fysieke belasting, agressie, werkdruk, brandveiligheid en biologische agentia. Bij 38 zorgboerderijen waren de arbeidsomstandigheden in orde. Bij 32 instellingen trof de Inspectie SZW in het totaal 58 tekortkomingen aan (zie grafiek 1). Hiervan waren 14 zorgboerderijen goed op weg. Daar was sprake van incidentele tekortkomingen. De Inspectie SZW heeft met deze zorgboerderijen afgesproken dat ze de geconstateerde problemen snel zelf op zullen lossen. Bij 18 zorgboerderijen was er sprake van meer structurele tekortkomingen. Deze zorgboerderijen hebben een waarschuwing of een eis ontvangen. De Inspectie SZW zal bij deze instellingen opnieuw het beleid biologische agentia beoordelen.

Grafiek 1 Verdeling van de overtredingen bij zorgboerderijen (N=58)

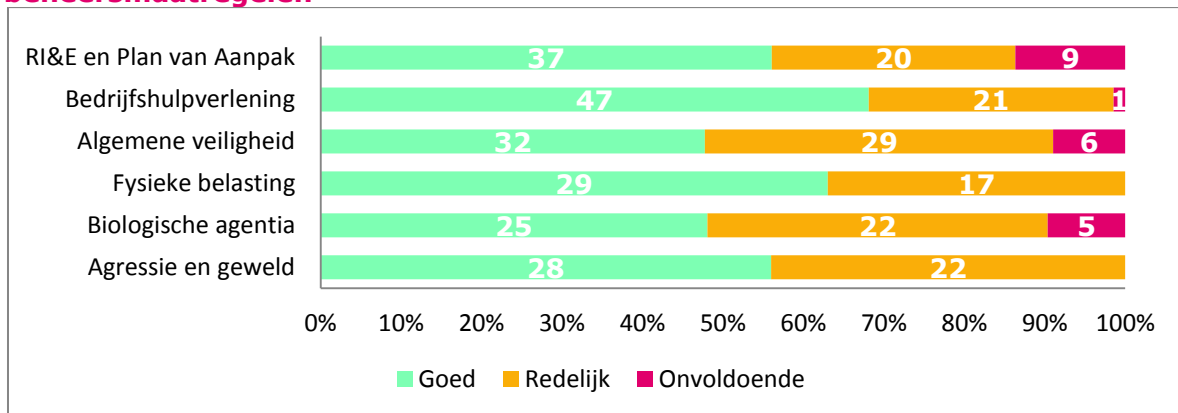
Indruk van de zorgboerderijen

Het oordeel van de inspecteur over de zorgboerderijen is in het algemeen positief, met name over die zorgboerderijen die aangesloten zijn bij de Federatie Landbouw en Zorg. De meeste zorgboerderijen maakten gebruik van de branche RI&E en hadden de meeste risico's redelijk tot goed in beeld. Waar meer aandacht voor moet komen zijn de cliëntgebonden risico's, zoals fysieke belasting, agressie en geweld en biologische agentia. Voor wat betreft biologische agentia was men goed op de hoogte van de mogelijke risico's die voor kunnen komen bij het werken op de boerderij, zoals Q-koorts, tetanus en endotoxinen. Maar men was minder goed op de hoogte van de risico's die het werken met de cliënten met zich mee kan brengen, zoals bijvoorbeeld hepatitis, HIV en TBC.

De meeste overtredingen zijn geconstateerd op het gebied van veiligheid. Bij 43 zorgboerderijen waren er gevaarlijke machines aanwezig. Bij 32 zorgboerderijen had de werkgever voldoende maatregelen getroffen om te voorkomen dat onbevoegden toegang hadden tot de gevaarlijke machines. Bij 32 zorgboerderijen werkten werknemers en/of cliënten ook daadwerkelijk met de gevaarlijke machines. De belangrijkste overtreding was het ontbreken van noodzakelijke beveiligingen. Verder werden machines, maaiers en handgereedschap niet altijd goed onderhouden en gekeurd wanneer dat nodig was en ontbrak de veiligheids- en gezondheidssignalering. Werkgevers moeten (hooi)zolders,

bordessen en trappen, waar werknemers kunnen komen, voorzien van hekken of leuningen om valgevaar te voorkomen.

Grafiek 2 Oordeel van de inspecteur over de implementatie van beheersmaatregelen

Belangrijke verbeterpunten voor zorgboerderijen

- Maak een goede RI&E voor de cliëntgebonden risico's en gebruik de arbocatalogi van bijvoorbeeld geestelijke gezondheidszorg, gehandicaptenzorg, jeugdzorg of verpleging en verzorging om de maatregelen te treffen.
- Sociale partners wordt aangeraden om voor de zorgboerderijen de cliëntgebonden risico's en noodzakelijke maatregelen onder te brengen in een arbocatalogus.
- Zorg dat medewerkers zich goed bewust zijn van de risico's en weten welke maatregelen ze in kunnen zetten. Controleer of ze ook toegepast worden en of de situatie eventueel is veranderd.
- Zorg ervoor dat gevaarlijke machines niet vrij toegankelijk zijn voor werknemers en cliënten.
- Zorg ervoor dat alle machines voorzien zijn van de noodzakelijke beveiligingen en dat ze regelmatig onderhouden en gekeurd worden.
- Voorkom valgevaar van hoogte en breng de noodzakelijke hekwerken en leuningens aan.

Gezond & veilig werken in kleinschalige zorgvoorzieningen Dat maakt zorg beter

Deze factsheet is een uitgave van:

Inspectie SZW

De Inspectie SZW maakt deel uit van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Projectnummers A1031

Projectleiders

A. Hertogh en B. Nouwens

Projectsecretaris

Y. Stoker

Vijfkeerblauw | SSS-000000

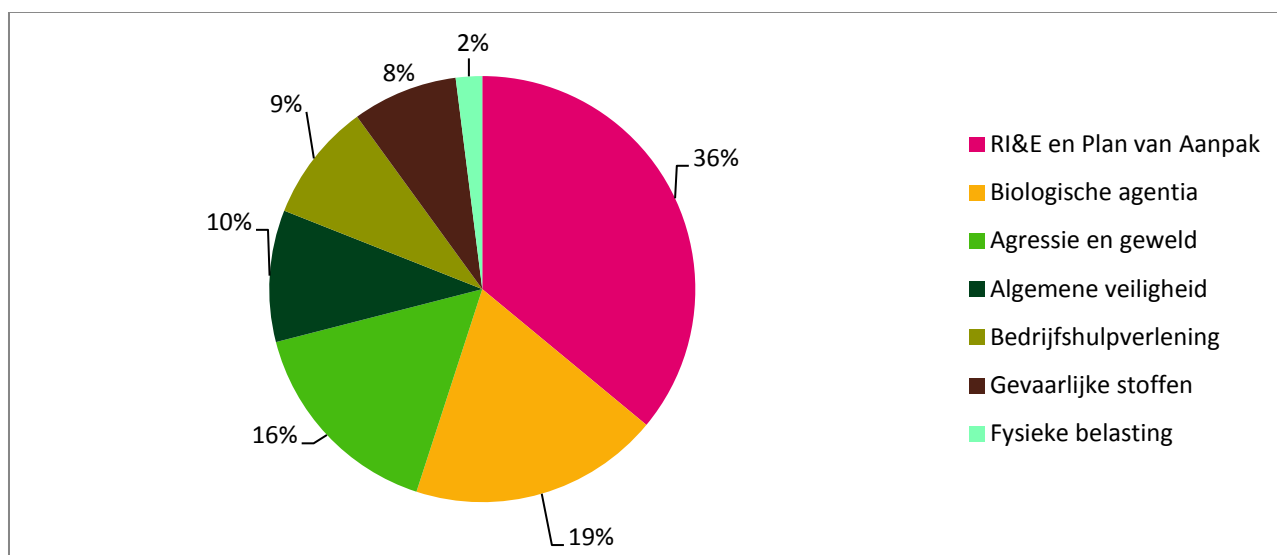
©Rijksoverheid | Juni 2013

Veilig & gezond werken

Overige kleinschalige zorgvoorzieningen

De Inspectie SZW heeft bij 63 kleinschalige zorginstellingen geïnspecteerd op de onderwerpen fysieke belasting, agressie, werkdruk, brandveiligheid en biologische agentia. Bij 21 instellingen waren de arbeidsomstandigheden in orde. Bij 42 instellingen trof de Inspectie SZW in het totaal 89 tekortkomingen aan (zie grafiek 1). Hiervan waren 13 instellingen goed op weg. Daar was sprake van incidentele tekortkomingen. De Inspectie SZW heeft met deze instellingen afgesproken dat ze de geconstateerde problemen snel zelf op zullen lossen. Bij 29 instellingen was er sprake van meer structurele tekortkomingen. Deze instellingen hebben een waarschuwing of een eis ontvangen. De Inspectie SZW zal bij deze instellingen opnieuw het beleid biologische agentia beoordelen.

Grafiek 1 Verdeling van de overtredingen bij overige kleinschalige instellingen (N=89)

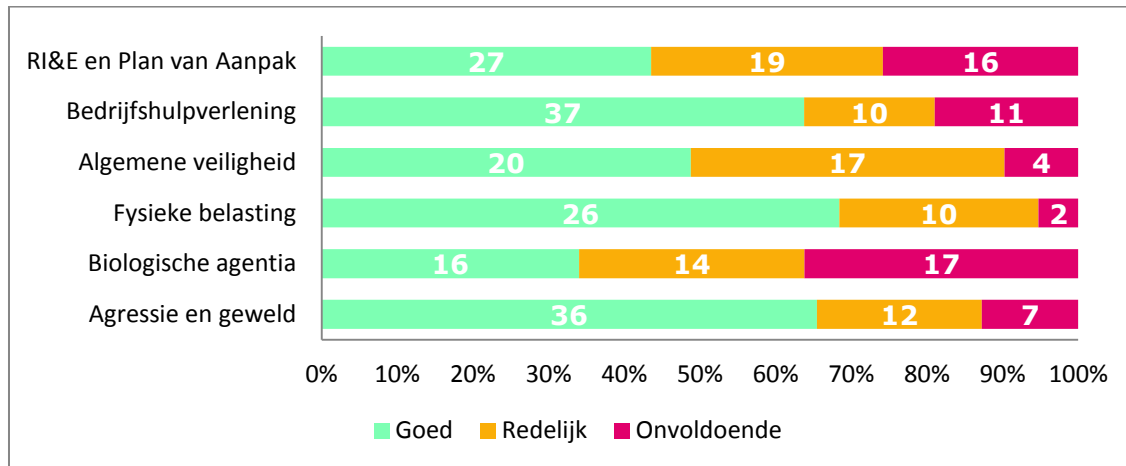

Indruk van de overige kleinschalige zorgvoorzieningen

Het oordeel van de inspecteur over de overige kleinschalige zorgvoorzieningen die aangesloten zijn bij de NEVEP en ActiZ is positiever dan dat voor de andere kleinschalige zorgvoorzieningen. Zij hadden vaak de risico's in kaart gebracht terwijl bij de andere kleinschalige zorgvoorzieningen de RI&E en een plan van aanpak ontbraken. De helft van de instellingen had onvoldoende geïnventariseerd welke biologische agentia er voorkomen. Ook ontbrak het aan voorlichting, vaccinatie en deskundige beoordeling van een incident binnen 2 uur. De werkgevers moeten de werknemers beschermen tegen agressie en geweld door het treffen van maatregelen. Dit zijn bijvoorbeeld, gedragsregels, alarmprocedures en -systemen en een veilige inrichting van de werkplekken. Tevens moeten werknemers voldoende voorlichting en training hebben gehad. Ook de bedrijfshulpverlening is niet altijd op orde. Het is belangrijk dat de medewerkers en de cliënten binnen 4 minuten kunnen worden geëvacueerd. Instellingen konden niet altijd garanderen dat de niet zelfredzame cliënten tijdig in veiligheid konden worden gebracht. Vooral in de nacht was er twijfel of de BHV-organisatie toereikend was. Bij 8 instellingen werd door werknemers en/of cliënten gewerkt met gevaarlijke machines. Bij 5 instellingen ontbraken de beveiligingen met name op de kolomboren of

waren ze niet goed opgesteld. Ook onderhoud en instructie is een belangrijk verbeterpunt.

Grafiek 2 Oordeel van de inspecteur over de implementatie van beheersmaatregelen

Belangrijke verbeterpunten voor overige kleinschalige zorgvoorzieningen

- Maak een goede RI&E voor de aanwezige arborisico's en gebruik de arbocatalogi van bijvoorbeeld geestelijke gezondheidszorg, gehandicaptenzorg, jeugdzorg of verpleging en verzorging om de maatregelen te treffen.
- Sociale partners wordt aangeraden om de arbocatalogi toegankelijk te maken voor de kleinschalige zorgvoorzieningen of hen een handreiking te bieden.
- Ga na wat de actuele brandveiligheid van het gebouw is en houd een ontruimingsoefening bij minimale bezetting. Ga na of cliënten en werknemers binnen 4 minuten in veiligheid zijn gebracht.
- Zorg dat medewerkers zich goed bewust zijn van de risico's en weten welke maatregelen ze in kunnen zetten. Controleer of ze ook toegepast worden en of de situatie eventueel is veranderd.
- Zorg ervoor dat alle machines voorzien zijn van de noodzakelijke beveiligingen en dat ze regelmatig onderhouden en gekeurd worden.

Gezond & veilig werken in kleinschalige zorgvoorzieningen Dat maakt zorg beter

Deze factsheet is een uitgave van:

Inspectie SZW

De Inspectie SZW maakt deel uit van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Projectnummers A1031

Projectleiders

A. Hertogh en B. Nouwens

Projectsecretaris

Y. Stoker

Vijfkeerblauw | SSS-000000

©Rijksoverheid | Juni 2013